

Anna Sakowicz

Uniwersytet w Białymstoku

ORCID: 0000-0001-5685-6076

Рэцэпцыя творчасці Сакрата Яновіча ў Польшчы

Сакрат Яновіч (4 верасня 1936, Крынкі – 17 лютага 2013, Крынкі) – літаратурныя псеўданімы: Адольф Кастрыца, Колька Сапух, Александр Анташэвіч, Костусь Янкоўскі – беларускі пісьменнік, эсэіст, перакладчык, шматгадовы журналіст “Нівы”, адзін з заснавальнікаў Беларускага літаратурнага аб’яднання “Белавежа” (1958), член Саюза польскіх пісьменнікаў і беларускага ПЭН-цэнтра. Заснавальнік і шматгадовы рэдактар перыёдыку „Annus Albaruthenicus”. Разам з Леонам Тарасэвічам Сакрат Яновіч зааснаваў у сваім крынкаўскім доме фонд “Віла Сакратас”, дзе праводзяцца слыннымя “Трыялогі”. Вядомы ён таксама як грамадскі і палітычны дзеяч, лідэр беларускіх маладзёжных арганізацый.

Пяру пісьменніка належыць шэраг кніг, напісаных у розных жанрах: зборнік мініяцюр *Загоны* (1969); аповесці *Сярэбраны яздок* (Мінск, 1978), *Самасей* (Мінск 1992), *Сцяна* (Мінск, 1997); білінгвальны, польска-беларускі зборнік *Лістоўе* (Беласток, 1995); зборнікі апаavedанняў: *Доўгая смерць Крынак* (Бельск–Беласток, 1993), *Запісы веку* (Беласток, 1999). З беларускай на польскую мову С. Яновіч пераклаў кнігу лірычнай прозы *Witraże (Вітражы)* Янкі Брыля¹, а таксама раман *Raj w Wierszalinie czyli przypadki Eliasza (Вершалінскі рай)* Аляксея Карпука².

¹ J. Bryl, *Witraże*, wybór i przekład Sokrat Janowicz, Warszawa 1979, ss. 212.

² A. Karpiuk, *Raj w Wierszalinie czyli przypadki Eliasza*, Białystok 1993.

Першы пераклад невялікай мініяцюры *Synowi* (*Сыну*) С. Яновіча на польскую мову з'явіўся ў 1964 годзе ў часопісе для вясковай моладзі „Zarzewie”³. З 1966 года творы пісьменніка рэгулярна друкаваліся ў часопісах і альманахах „Kształty i Myśli”⁴, „Nasz Klub”⁵, „Kontrasty”⁶, „Życie Literackie”⁷, „Argumenty”⁸, „Odgłosy”⁹, „Gazeta Białostocka”¹⁰, „Chłopska Droga”¹¹, „Tygodnik Kulturalny”¹², „Gromada Rolnik Polski”¹³, „Kamena”¹⁴,

³ S. Janowicz, *Synowi*, тл. Alesky Kazberuk, „Zarzewie” 1964, nr 46, s. 13.

⁴ S. Janowicz, *Handlarzowi sumieniem; Wiersz prozą; Rozczarowanie; Nadzieja; Bojaźń; Wyrzeczenie się; Szczęście*, тл. Edward Jaroszewicz, [w:] *Kształty myśli*. Almanach poezji. Pod red. Jana Czykwina i Edwarda Jaroszewicza, Białystok 1966, s. 30, 32, 36, 38, 40, 42.

⁵ S. Janowicz, *Wiersz prozą*, „Nasz Klub” 1967, nr 6.

⁶ S. Janowicz, *Do mojego syna*, тл. Leszek Kożuszko, *Na urlopie*, тл. Wiktor Rudczyk, *Odwiedziny, Sen*, тл. Edward Redliński, „Kontrasty” 1968, nr 4, s. 26; S. Janowicz, *Jeden raz na Grabarce, Święteczny dzień 1945 roku*, тл. Leszek Kożuszko, *Noc poślubna, Wesele*, тл. Edward Redliński, „Kontrasty” 1970, nr 4, s. 8–9.

⁷ S. Janowicz, *Poranek, Targ, Wypadek*, тл. Edward Redliński, „Życie Literackie” 1968, nr 3, s. 6; S. Janowicz, *Anastas*, тл. Jerzy Plutowicz, „Życie Literackie” 1978, nr 4.

⁸ S. Janowicz, *Dalsze życie Mańki i jej śmierć (Prolog. Epilog). Odyseja półmieszcza-nina. Święta 1945 roku. Złodzieje i chłopiec*, тл. Jerzy Litwiniuk, „Argumenty” 1969, nr 27, s. 8; S. Janowicz, *Bławatek*, тл. Jan Huszcza; Chutor, *Ona i ja, Wielkanoc 1971*, тл. Jerzy Litwiniuk; *Pomnik*, тл. Maciej Józef Kononowicz, „Argumenty” 1972, nr 23, s. 8.

⁹ S. Janowicz, *Grządki*, тл. Jan Huszcza, „Odgłosy” 1969, nr 25.

¹⁰ S. Janowicz, *Nadzieja*, тл. Leszek Kożuszko, „Gazeta Białostocka” 1969, nr 157.

¹¹ S. Janowicz, *Bławatek*, тл. Jan Huszcza; *Krzykacz*, тл. Wiktor Woroszyński; *Odpust*, тл. Jerzy Litwiniuk, „Chłopska Droga” 1972, nr 41, s. 8; S. Janowicz, *Mama wybrała się do lekarza. Świekra pisze*, тл. Maciej Józef Kononowicz; *Syneczek do szkół pojechał*, тл. Wiktor Woroszyński, „Chłopska Droga” 1974, nr 85, s. 9; S. Janowicz, *Wesele w drugi dzień świąt*, тл. Jerzy Litwiniuk, „Chłopska Droga” 1975, nr 4, s. 9; *Nadzieja, U matki, Spotkanie, Powroty do Krynek*, тл. Jan Czopik, *Odwiedziny*, тл. Edward Redliński, *Boże Narodzenie w Krynkach*, тл. Jerzy Plutowicz, *Do mojego syna*, тл. Leszek Kożuszko, *Wiocha – bogini zawstyżenia*, тл. Maciej Józef Kononowicz, *Wigilia w Grabówce*, тл. Zbigniew Nasiadko, „Chłopska Droga” 1986, nr 51/52.

¹² S. Janowicz, *Dyrektor, Miasto, W izbie wytrzeźwień*, тл. Wiktor Woroszyński, „Tygodnik Kulturalny” 1972, nr 21, s. 7; S. Janowicz, *Drobiazg*, тл. Jerzy Litwiniuk, „Tygodnik Kulturalny” 1974, nr 35, s. 10; S. Janowicz, *Lipiec 1971 roku w Warszawie, Przypadkowa rozmowa*, тл. Jerzy Plutowicz, „Tygodnik Kulturalny” 1977, nr 50, s. 9; S. Janowicz, *Boże Narodzenie w Krynkach*, тл. Jerzy Plutowicz, „Tygodnik Kulturalny” 1979, nr 45, s. 8; S. Janowicz, *Klucz, Sad mojej matki, W Krynkach, Żywiota*, тл. Zygmunt Trziszka, „Tygodnik Kulturalny” 1981, nr 14, s. 8; S. Janowicz, *Krótkie prozy*, тл. Zygmunt Trziszka, „Tygodnik Kulturalny” 1982, nr 29, s. 14–15.

¹³ S. Janowicz, *Jak Krynki Sokółkę obuły*, тл. Jerzy Litwiniuk; *Pan Karol, Syneczek do szkół pojechał*, тл. Wiktor Woroszyński, „Gromada Rolnik Polski” 1972, nr 73, s. 6.

¹⁴ S. Janowicz, *W drodze*, тл. Wiktor Woroszyński, „Kamena” 1972, nr 18, s. 4.

„Literey”¹⁵, „Magazyn Rodzinny”¹⁶, „Wiedza i Życie”¹⁷, „Białostocki Informator Kulturalny”¹⁸, „Zarzewie”¹⁹, „Nadodrze”²⁰, „Sigma”²¹, „Warmia i Mazury”²², „Profile”²³, „Gazeta Współczesna”²⁴, „Opole”²⁵, „Literatura”²⁶, „Fakty”²⁷, „Odra”²⁸, „Argumenty”²⁹, „Nowa Wies”³⁰, „Regiony”³¹, „Integracje”³², „Magazyn

¹⁵ S. Janowicz, *Jak z Michałkiem kradliśmy drzewo, Pamięć*, tł. Wiktor Woroszyński, „Literey” 1973, nr 5, s. 15, 17.

¹⁶ S. Janowicz, *Dom, Filozof, Imieniny, Lęk, Trzecia pora, U matki, Życie Ani*, tł. Małgorzata Leczycka, „Magazyn Rodzinny” 1974, nr 35, s. 29–31.

¹⁷ S. Janowicz, *Pan Karol, W izbie wytrzeźwień*, tł. Wiktor Woroszyński; *Złodzieje i chłopic*, tł. Jerzy Litwiniuk, „Wiedza i Życie” 1974, nr 3, s. 88–89.

¹⁸ S. Janowicz, *Wielkie miasto Białostok*, (fragm.), tł. Jerzy Litwiniuk, „Białostocki Informator Kulturalny” 1974, nr 3.

¹⁹ S. Janowicz, *Wielkie miasto Białostok*, (fragm.), tł. Tadeusz Dźugaj; *Wiocha – bogini zawstydyzenia*, tł. Maciej Józef Kononowicz, „Zarzewie” 1974, nr 14, s. 18–19.

²⁰ S. Janowicz, *Do Grzybowszczyzny, Odpust, Ranek*, tł. Jan Czopik, „Nadodrze” 1977, nr 12, s. 7; S. Janowicz, *Modlitwa, Oczekiwanie, Pewnego dnia, Powroty do Krynek, Żdźbło żyta*, tł. Jan Czopik, „Nadodrze” 1978, nr 3, s. 7.

²¹ S. Janowicz, *Pewnego dnia, Spotkanie*, „Sigma” 1977/78, nr 2, s. 16.

²² S. Janowicz, *Suprun*, tł. Jan Czopik, „Warmia i Mazury” 1977, nr 2, s. 16; S. Janowicz, *Ranek, Nieszczęśliwy wypadek*, tł. Jan Czopik, „Warmia i Mazury” 1978, nr 2, s. 16; S. Janowicz, *Rozmowa z matką, Wieczera wigilijna w Grabówce*, tł. Jan Leończuk, „Warmia i Mazury” 1978, nr 10; S. Janowicz, *Samosiej* (fragm.), tł. Jerzy Plutowicz, „Warmia i Mazury” 1979, nr 6, s. 8–9; S. Janowicz, *Wesele na drugi dzień świąt*, tł. Jerzy Litwiniuk, „Warmia i Mazury” 1979, nr 10, s. 30–31.

²³ S. Janowicz, *Miniatury literackie* [z tego cyklu:] *Dlaczego? Do Grzybowszczyzny, Dróżka, Listy do taty, Najwyższe piękno, Suprun, Z daleka lepiej widać, Zagony*, tł. Jan Czopik, „Profile” 1978, nr 9, s. 25–26; *Kariera, Powrót z Augustowa*, tł. Zbigniew Nasiadko, „Profile” 1980, nr 3, s. 23.

²⁴ S. Janowicz, *Miniatury literackie* [z tego cyklu:] *Dlaczego? Handlarzowi sumieniem*, tł. Jan Czopik, „Gazeta Współczesna” 1978, nr 69, s. 6.

²⁵ S. Janowicz, *Moja przystań, Na dawnej Sosnowej, Na pogrzeb, Przemówienie na zebraniu oszustów, Przerwana rozmowa*, tł. Anna Sobecka, „Opole” 1978, nr 11, s. 16–17.

²⁶ S. Janowicz, *Filozof, Rozmowa z nieznaną, Sen biurokraty, Szept usłyszany całkiem przypadkowo*, tł. Anna Sobecka, „Literatura” 1979, nr 18, s. 10.

²⁷ S. Janowicz, *Nieskończona rozmowa*, tł. Zygmunt Trziszka, „Fakty” 1979, nr 32, s. 6.

²⁸ S. Janowicz, *Dzieci z Harkawicz, Jak zmarnować swoje życie (dwa sposoby), Rozmowa Współczesnego z Chorym*, tł. Anna Sobecka, „Odra” 1980, nr 9, s. 57–62.

²⁹ S. Janowicz, *Klucz*, tł. Jerzy Plutowicz, „Argumenty” 1980, nr 27, s. 6.

³⁰ S. Janowicz, *Suprun*, tł. Tadeusz Dźugaj, „Nowa Wies” 1980, nr 32, s. 12–13.

³¹ S. Janowicz, *Tania*, tł. Anna Sobecka, „Regiony” 1980, nr 1, s. 96–126.

³² S. Janowicz, *Aluzja, Dzieci z Harkawicz, Moja przystań, Mysł – to nie koń, Zamyslenie w podróży, Żonie*, tł. Anna Sobecka, „Integracje” 1981, nr 11, s. 71; S. Janowicz, *Zamyslenie w podróży, Moja przestrzeń*, tł. Anna Sobecka, „Integracje” 1993, cz. 29, s. 86.

Kulturalny”³³, „Zwierciadło”³⁴, „Dyskusja”³⁵, „Poezja”³⁶, „Kultura”³⁷, „Miesięcznik Literacki”³⁸, „Więź”³⁹, „Tygodnik Podlaski”⁴⁰, „Kurier Poranny”⁴¹, „Pomerania”⁴². Семнаццаць твораў С. Яновіча са зборніка *Загоны*, якія раней паасобна друкаваліся ў вышэй узгаданых часопісах, пабачылі свет у арыгінале і польскамоўнай версіі ў 1992 годзе ў белавежскім альманаху „Gościniec”⁴³.

Варта адзначыць, што з’яўленне ў друку перакладаў С. Яновіча адбылося на хвалі “беларускага адраджэння” на Беласточчыне, калі з 1956 года пачаў выдавацца беларускамоўны тыднёвік “Ніва” і ў 1958 годзе ўзнікла Беларускае Літаратурнае Аб’яднанне “Белавежа”. Цікава, што перакладчыкі далі польскаму чытачу магчымасць пазнаёміцца з апавяданнямі і мініяцюрамі “белавежца” неўзабаве пасля іх часопіснага дэбюту ў арыгінале. Выдатныя перакладчыкі звярнулі ўвагу на творы ўніверсальнага, пазачасавага характару, у якіх аўтар выказвае сваю любоў да роднага. Тэма нацыянальнай тоеснасці заўсёды актуальныя на культурным польска-беларускім памежжы, аказалася

³³ S. Janowicz, *Cierpki smak*, тл. Zygmunt Trziszka, „Magazyn Kulturalny” 1981, nr 3, s. 47–48.

³⁴ S. Janowicz, *Bojaźń*, тл. Jan Czopik, „Zwierciadło” 1983, nr 29, s. 11.

³⁵ S. Janowicz, *Elegia porzuconego gniazda, Wieczera wigilijna w Grabówce*, тл. Jan Leończuk, „Dyskusja” 1986, nr 3; S. Janowicz, *Świt, Sny*, тл. Jan Leończuk, „Debiuty Dyskusji – Dyskusja” 1988, nr 2.

³⁶ S. Janowicz, *W miasteczku*, тл. Florian Nieuważny, „Poezja” 1987, nr 9.

³⁷ S. Janowicz, *Budujemy się*, тл. Jerzy Plutowicz, „Kultura” 1988, nr 45.

³⁸ S. Janowicz, *W matczynym sadzie, Dom rodzinny, Koniec lata, W miasteczku, Zaulek, Na ganku, Lalik, Szwałka i reszta, Upadek Biadocika, Pogorzelsko, Epilog Frontowy, Opas*, тл. Jerzy Plutowicz, „Miesięcznik Literacki” 1988, nr 4, s. 20–32.

³⁹ S. Janowicz, *Zaduma, Jak się bosy but obłowił, Reminiscencje*, тл. Wiktor Woroszyński, „Więź” 1988, nr 1, s. 33–37.

⁴⁰ S. Janowicz, *Jak się bosy but obłowił, Rozmyślanie*, тл. Jerzy Plutowicz, „Tygodnik Podlaski” 1990, nr 3.

⁴¹ S. Janowicz, *Na ganku*, тл. Jerzy Plutowicz, „Kurier Poranny” 1990.

⁴² S. Janowicz, *Listy do taty, Modlitwa, Mogiły, Oczekiwanie*, „Pomerania” 1994, nr 4.

⁴³ S. Janowicz, *Sny*, тл. Jan Leończuk, *Ojczyść, Kosiarz, Odpust, Najwyższe piękno, Listy do taty, Gościniec, Wierzę, Odrzucenie, Modlitwa*, тл. Jan Czopik, *Brzózka za oknem, Miasto, Za Jarosówką, Nocleg*, тл. Wiktor Woroszyński, *Odwiedziny*, тл. Edward Redliński, *Mogiły*, тл. Jerzy Litwiniuk, *Do mojego syna*, тл. Leszek Kożuszko, „Gościniec” 1992, s. 264–287

асабліва балючай у новай пасляваеннай рэчаіснасці, калі ўзнікла пагроза асіміляцыі аўтахтонаў польскай культурай.

Віктар Ворошыльскі аб сваёй зацікаўленасці творчасцю С. Яновіча і сваіх пачуццях звязаных з перакладам твораў да першай польскамоўнай кнігі пісьменніка, выдадзенай у 1973 годзе ў Варшаве, выказаўся наступным чынам:

Janowicz jest mistrzem krótkich opowiadań, na poły obyczajowych i starających się uchwycić realia społecznego swojego czasu, na poły zaś filozoficznych i abstrakcyjnych – tłumaczyłem je bodaj z czystej przyjemności obcowania z celną formą, dźwigającą bogatą, oryginalną treść⁴⁴.

У сваю чаргу Ежы Літвінюк адзначыў, што

Wielkie miasto Białystok С. Яновіча ze względu na tytuł, jaki podpowiedziałem do tej książki, rozeszło się błyskawicznie. Ludziska chcieli wiedzieć, jakie „tajemnice Paryża” się tam ukrywają...⁴⁵

Можна сказаць, што С. Яновічу пашчасцілася на перакладчыкаў, асабліва на тых, якія сваёй біяграфіяй звязаны з Беларуссю і беларускай культурай, у душы якіх адгукалася пачуццё абавязку адносна гэтай культуры і яе творцаў: гэта і Ежы Літвінюк, і Віктар Ворошыльскі, і Яўген Кабатц. Як слушна адзначыў апошні з іх, перакладчык

powinien zawsze docierać do tych złóż mądrości i wiedzy pozaliterackiej, które stanowią zaplecze słowa, jego ziemię i społeczno-kulturalne soki. Bardzo by się to przydało też czytelnikowi – polski, niestety, czymś takim nie dysponuje, lekceważy to historycznie i kulturalnie, ma bliskie zaplecze i wtedy jego stosunek do literatury białoruskiej ogranicza się do doznań estetycznych, a te, wypowiadam to z pewnym niepokojem, są raczej skromne, nie wykraczają poza cechy oświeconej tradycji⁴⁶.

⁴⁴ *Pragnę wierzyć, że to sytuacja przejściowa. Rozmowa z Wiktorem Woroszylskim* [w:] T. Zaniewska, *A dusza jest na Wschodzie*, Białystok 1993, s. 80.

⁴⁵ *Nie jestem purystą. Rozmowa z Jerzym Litwiniukiem*, [w:] T. Zaniewska, *A dusza jest na Wschodzie*, s. 114.

⁴⁶ *Uczuciowo Białorusi nigdy nie zdradziłem. Rozmowa z Eugeniuszem Kabatcem*, [w:] T. Zaniewska, *A dusza jest na Wschodzie*, s. 38.

Беларуская мова была “мовай дзяцінства” і для Тадэвуша Канвіцкага. Письменнік у інтэрв’ю, дадзеным Т. Занеўскай, прызнаецца, што яго ўспрыманне свету адпавядае беларускаму светапогляду:

Ja w gruncie rzeczy patrzę dobrze na świat, chociaż jestem awanturniczy, patrzę z sympatią, z pobłażaniem. To się może brać z białoruskości. Myślę tu o pewnych kodach intelektualno-moralnych. Mam skłonności do żartu, ale i mam skłonności do patosu, a to są pierwiastki charakterystyczne dla duchowości białoruskiej⁴⁷.

Перакладчык у нейкай ступені адчувае сябе беларусам⁴⁸.

Тэрэса Занеўская ў інтэрв’ю з С. Яновічам папыталася, што ён думае аб перакладах сваіх твораў. Письменнік адказаў, што, калі ён не паспявае аўтарызаваць тэкстаў, то на жаль, знаходзіць ў іх шмат перайначванняў, якія выцякаюць з падабенства слоў і семантычнай адрознасці. У якасці прыкладу С. Яновіч прыводзіць наступныя характэрныя памылкі:

„zaraz” w naszym języku ma czas teraźniejszy; bezokolicznik „dakana je” przekładają „dokonać”, zamiast: dobić, zniszczyć, zgnoić, „papierci” – wychodzi u nich – „poprzec”, i wcale nie domyślają się z kontekstu zdania, że mowa jest o przepędzeniu, przegnaniu, pogonieniu kota; „błaha” występuje w dwóch znaczeniach: paskudnego samopoczucia albo: – „niabłaha”, czyli nieźle, a tłumaczą w sensie błahostki. I tede⁴⁹.

У 1973 годзе, праз чатыры гады пасля кніжнага дэбюту *Загонаў* (1969 год), польскамоўны чытач змог пазнаёміцца з кнігай С. Яновіча *Wielkie miasto Białystok*⁵⁰. Варта падкрэсліць, што ў варшаўскім выдавецтве пабачыў свет том у якім была прадстаўлена на польскай мове толькі частка твораў аўтара. Як заўважыў В. Смахч, што пераклад *Загонаў*, як і пазнейшых кніг С. Яновіча, не мае адпаведнікаў у ары-

⁴⁷ *Jestem częścią żywej Białorusi. Rozmowa z Tadeuszem Konwickim*, [w:] T. Zaniewska, *A dusza jest...*, s. 20.

⁴⁸ Тамсама, с. 14.

⁴⁹ *Nie znam siebie. Rozmowa z Sokratem Janowiczem*, [w:] T. Zaniewska, *A dusza jest...*, s. 47.

⁵⁰ S. Janowicz, *Wielkie miasto Białystok*, red. Jerzy Litwiniuk, tł. Dżугај Т., Huszcza J., Kononowicz M.J., Kożuszek L., Litwiniuk J., Redliński E., Rudczyk W., Woroszyński W., Warszawa: Iskry 1973, ss. 180.

гінале. Кожны з польскамоўных зборнікаў апавяданняў ці мініяцюр з’яўляецца толькі “wyborem, a nie ‘normalnym’ tomem autorskim”⁵¹. Так, выбар і пераклад твораў да кнігі *Wielkie miasto Białystok* ажыццявіў Ежы Літвінюк; тому *Zapomnieliska*⁵² – Ян Чопік; *Mate dni*⁵³ уяўляе сабой калектыўны пераклад; зборнік *Trzecia pora*⁵⁴ выйшаў па ініцыятыве Вальдэмара Смашча. У выніку некаторыя творы С. Яновіча паўтараліся ў розных выданнях, іншыя ж былі абмінуты ўвагай перакладчыкаў, а значыць і крытыкаў. Напрыклад, у зборніку *Zapomnieliska* аказалася адзінаццаць мініяцюр з надрукаваных раней у кнізе *Wielkie miasto Białystok*. Зразумела, прадстаўленых у новым, арыгінальным перакладзе іншай асобы. В. Смашч слухна адзначыў, што гэтыя аспекты ўскладняюць польскім даследчыкам асэнсаванне творчай эвалюцыі пісьменніка, паколькі на аснове выбраных твораў немагчыма “śledzić drogi rozwojowe pisarza, jak też – bez dużego ryzyka – wypowiadać sądy uogólniające. To jeden z problemów, o których nie należy zapominać przy lekturze”⁵⁵.

Творчасць С. Яновіча ў гэты час была ўключана ў канон польскай літаратуры, а ён сам прыняты ў шэрагі членаў Саюза польскіх пісьменнікаў. В. Смашч слухна заўважае, што польскаму чытачу былі вядомыя толькі некаторыя творы пісьменніка, што спрычынілася да незразумення сутнасці ўсёй яго творчасці:

Ten oczywisty fakt spowodował jednak dalsze implikacje, które zaważyły na recepcji twórczości pisarza. Pojawienie się *Wielkiego miasta...* na rynku czytelniczym nastąpiło w okresie wielkiego „boomu” tzw. nurtu chłopskiego w prozie⁵⁶.

Гэта з’ява ў 70-ых гадах мінулага стагоддзя стала дамінуючай у польскай літаратуры.

⁵¹ W. Smaszcz, *Scalenie pamięci*, [w:] S. Janowicz, *Trzecia pora*, Białystok 1983, s. 9.

⁵² S. Janowicz, *Zapomnieliska*, autoryzowany przekład z białoruskiego Jana Czopika, Wrocław: Ossolińskich 1978, ss. 71s.

⁵³ S. Janowicz, *Mate dni*, tł. Jerzy Plutowicz, Anna Sobeczka, Jan Leończuk, Zbigniew Nasiadko, Małgorzata Leczycka, Jerzy Litwiniuk, Warszawa: Czytelnik 1981, ss. 186.

⁵⁴ S. Janowicz, *Trzecia pora*, Białystok: Krajowa Agencja Wydawnicza 1983.

⁵⁵ W. Smaszcz, *Scalenie pamięci*, [w:] S. Janowicz, *Trzecia pora*, s. 9.

⁵⁶ Тамсама, с. 9.

Некаторыя польскія даследчыкі ўбачылі кропкі судакранання паміж сацыяльным паходжаннем і характарам творчасці С. Яновіча, а так званай вясковай плыню польскай літаратуры. У 1973 годзе ў кнізе *Związki naturalne* Генрык Берэза, відаць, не вельмі дасведчаны ў беларускай літаратуры, аналізуючы перакладзеныя творы пісьменніка з Крынак, няслушна звязіў іх тэматыку да *nurtu chłopskiego*⁵⁷.

Падобная выснова была зроблена і Янам Куровіцкім⁵⁸. Ва ўступным слове да зборніка *Zapomnieliska* даследчык, сцвердзіў, што С. Яновіч з’яўляецца вясковым паэтам, і яго “метафізічнасць” – мысленне аб справах самых важных і асноўных – вясковая. Ян Куровіцкі наступным чынам тлумачыць, чым адрозніваецца паэт вясковы ад гарадскога:

Owa wieś oznacza tu bardzo wiele. Nie tylko miejsce biologicznego trwania. Ale: ką, pod którym widzi się całą rzeczywistość, hierarchie wartości, służące jej ocenie, ośrodek dziecięco młodzieńczej idylli, punkt wreszcie, w którym przecinają się marzenia i sny. Jest to zatem wieś charakterystyczna dla poety wiejskiego, dokładnie inna niż pojawiająca się w wyobraźni poety miejskiego. Bo ten drugi jedynie ją eksploruje. Wybiera z niej materiał do przenośni i metafor, idealizuje i odrealnia. Według zupełnie innych zasad. I – innych hierarchii wartości. Tu – nie. Poeta miejski (niezależnie, czy na wsi się urodził i wychował, czy nie) jest gościem wsi. Wiejski – gościem miasta. Obaj żyją tedy w nieprzenikliwych dla siebie światach. I więcej ich dzieli niż łączy⁵⁹.

Ян Куровіцкі слушна звярнуў увагу на тое, што ў ментальнасці аўтара *Zapomnielisk*, свядома ці не, адлюстроўваецца яго сацыяльнае паходжанне. Сапраўды светабачанне С. Яновіча ў паэтычнай прозе выяўляе цікавы ўнутраны свет чалавека, перспектыву выхадца з беларускамоўнай вёскі. Па словах крытыка, свет пісьменніка існуе як малая вёска, з’яўляецца мерай эстэтыкі і этыкі, бо без вёскі нічога няма, *Nawet poetycznego filozofowania*⁶⁰.

Перспектыва апавядальніка-вяскоўца выяўляецца, калі ўслед за героямі *Загонаў* С. Яновіч назірае за паводзінамі людзей у горадзе. Свае

⁵⁷ H. Bereza, *Na pograniczu*, „Tygodnik Kulturalny” 1973, nr 40, s. 4.

⁵⁸ J. Kurówicki, *Świat jak mała wioska*, [w:] S. Janowicz, *Zapomnieliska. Miniatury liryczne*. Autoryzowany przekład z białoruskiego Jana Czopika, Wrocław 1978, s. 5–11.

⁵⁹ Тамсама, с. 5–6.

⁶⁰ Тамсама, с. 7.

высновы Я. Куравіцкі робіць на аснове разважанняў героя *Nieudanego spaceru* (*Няўдалага шпацыру*), які каля сабора Святога Мікалая сочыць за людзьмі ў машынах у час снегападу. Яны іранічна насміхаюцца з тых, хто ў адрозненне ад іх змушаны таптаць грязь. Герою апавядання ўзгадалася аналагічная сітуацыя з яго дзяцінства, калі ў час жніва раптоўна надыйшла хмара:

bogaci powiadali na wozy i uciekają środkiem drogi. Ja z matką – schowaliśmy sierp w garbatym mendlu – biegniemy do domu ścieżką, obok jeszcze świeżych kolein. Z wozu krzyczą do nas, żebyśmy się pospieszyli, bo zmokniemy; kpią.

Ci, jadący w autach, są w czymś podobni do tamtych: na szybach rozklejają się ich ironiczne uśmiechy – od ucha do ucha gładkich pysków⁶¹.

Адным словам, памяняліся час і месца дзеяння, але паводзіны людзей засталіся нязменныя. На думку Я. Куравіцкага, горад у творах С. Яновіча выводзіцца ў вобразе пераапанутай вёскі, дзякуючы чаму можна адчуць сябе ў ім “свойска”. Беласток, пазбаўлены сваіх атрыбутаў, “іграе” зусім іншую ролю, а “swym przebraniem właśnie, gubiąc naturalną, więc niepoetycką, oczywistość, przestaje zatem być tym, czym jest samo dla siebie, (...)”⁶².

Дарыюш Кулеша, маючы на ўвазе тэматычнае падабенства твораў прадстаўнікоў “сялянскай плыні” ў польскай літаратуры (Веслаў Мысліўскі, Эдвард Рыдліньскі, Тадэвуш Новак, ці Юліян Кавалец) і С. Яновіча, не бачыць прычыны, каб пазбягаць супастаўлення паміж імі. “Pozwala na nią estetyczna wartość pisarstwa Sokratesa z Krynek. Poza tym właśnie to chłopskie, polsko-białoruskie zestawienie potwierdza cenną osobność tekstów Janowicza”⁶³.

Так, вытокі станаўлення беларускай нацыі, яе культуры, абумоўлены гістарычнымі абставінамі і звязаны з жыццём чалавека на зямлі. Сялянства ўсведамлялася як субстрат нацыі, як першакрыніца этычных уяўленняў. Па слухным сцверджанні Анжэлы Мельнікавай, вызнача-

⁶¹ S. Janowicz, *Nieudany spacer*, [w:] S. Janowicz, *Trzecia pora*, Białystok 1983, s. 116–117.

⁶² J. Kurowicki, *Świat jak mała wioska*, [w:] S. Janowicz, *Zapomniewiska*, s. 7.

⁶³ D. Kulesza, *To, co najważniejsze. Nie tylko o literackich przewagach Sokratesa Janowicza*, [w:] *Sokrat Janowicz. Pisarz transgraniczny. Studia. Wspomnienia. Materiały*, pod red. G. Charytoniuk-Michej, E. Dąbrowicz, K. Sawickiej-Mierzyńskiej, D. Zawadzkiej, Białystok 2014, s. 82.

льнымі канстантамі нацыянальнага прыгожага пісьменства з'яўляюцца канцэпты зямля, чалавек, Бацькаўшчына, родны кут. Скрызны матыў народнага быцця прадвызначыў пэўны тып героя, нацыянальны вобраз свету. Даследчыца падкрэсліла, што арганічная сувязь чалавека і зямлі абумовілі пэўны “ландшафт мыслення”, але ж,

памылкова абмяжоўваць паняцце “нацыянальнае” толькі сацыяльным, аднак менавіта з сялянствам звязана апрацоўка геаграфічнага ландшафту, што ўплывае і на ландшафт культуры. У вёсцы на працягу стагоддзяў захоўваліся важнейшыя прыкметы этнасу, яго традыцыі, звычаі, мараль⁶⁴.

Падобна выглядала сітуацыя з беларусамі Падляшша, калі сялянскае паходжанне пісьменнікаў няслушна і памылкова атаясамлівалася з іх нацыянальным менталітэтам, культурай, традыцыяй, урэшце, сутнасцю іх твораў.

Так і ў творчасці С. Яновіча праблема перажывання сялянскімі дзецьмі драмы адыходу з роднай вёскі з'яўлялася адным з аспектаў псіхалогіі чалавека на этнічна-культурным памежжы. Галіна Тычко слушна адзначыла, што знешняй суаднесенасцю творчасці С. Яновіча з вясковай тэматыкай, зацямяецца і затушоўваецца іпастась пісьменніка, яго

этнічна-палітычная заангажаванасць, яго свядомая ўпартая тэндэнцыйнасць, з якой ён, як некалі наш славуты зямляк з-пад Наваградка Адам Міцкевіч, адлюстроўвае трагізм лёсу да гэтага часу заняволенага беларускага народа⁶⁵.

Вальдэмар Смашч першым з польскіх крытыкаў пераканаўча супрацівіўся ўпісванню творчасці С. Яновіча ў сялянскую плынь, абгрунтоўваючы свой тэзіс неапраўданасцю спалучэння вясковага паходжання пісьменніка з характарам яго беларускай творчасці:

⁶⁴ А. Мельнікава, *Канцэптуалізацыя нацыянальнага ў беларускай прозе першай трэці ХХ стагоддзя*. Аўтарэферат дысертацыі на атрыманне вучонай ступені доктара філалагічных навук па спецыяльнасці 10.01.01. – беларуская літаратура, Мінск 2017, с. 16.

⁶⁵ Г. Тычко, *Журботны самотнік пад зоркай каляднай*, [у:] С. Яновіч, *Запісы веку*, Беласток 1999, с. 87.

Nie jest moim zamiarem podważanie w tym miejscu problemu autonomiczności nurtu chłopskiego, wydaje mi się jednak, że jak każda kategoria natury raczej socjologicznej niż artystycznej, nie sprzyja oglądowi indywidualnego zjawiska literackiego. Janowicz rozpatrywany na tle całej plejady pisarzy zaliczonych do tego nurtu, traci wiele ze swojej wyrazistości, odrębności (wyznaczonej zarówno przez język, jak i odmienną tradycję), a więc tego wszystkiego, co decyduje o randze każdego pisarza (падкр. – А.С.)⁶⁶.

Таму, да цэласнага аналізу творчага шляху двухмоўнага пісьменніка неабходныя паланістычныя і беларутэністычныя кампетэнцыі даследчыка.

Сам С. Яновіч супраціўляўся ўключэнню яго ў шэрагі сялянскіх пісьменнікаў, непагаджаўся з атаясамліваннем яго творчасці з сялянскай плыню, апеляваў да крытыкаў, чытачоў: “I na litość boską: wybaw mnie z tej szufladki nurtu chłopskiego. Chodzi przecież o tę literaturę białoruską, która powstaje w Polsce, (...)”⁶⁷. Польскія крытыкі памылкова акцэнтаваліся на знешніх вясковых кантэкстах жыцця беларусаў Падляшша ў творах С. Яновіча. Ян Чыквін таксама падкрэсліваў, што творчасць пісьменніка, народжанага ў Крынках, *не адчыняецца сялянскім ключом*⁶⁸.

У варшаўскіх выдавецтвах пабачылі свет таксама наступныя кнігі прозы С. Яновіча, перакладзены на польскую мову: *Samosiej*⁶⁹, *Srebrny jeździec*⁷⁰, у ольштынскім выдавецтве – *Ściana*⁷¹. На польскай мове С. Яновічам была напісана кніга *Białoruś, Białoruś*⁷². Малая проза пісьменніка перакладзена і на заходнееўрапейскія мовы. У 1984 годзе пабачылі свет білінгвальнае выданне мініяцюраў С. Яновіча (па-беларуску

⁶⁶ W. Smaszcz, *Scalanie pamięci*, [w:] S. Janowicz, *Trzecia pora*, Białystok 1983, s. 9.

⁶⁷ S. Janowicz, *Proza autobiograficzna*, [w:] Zygmunt Trziszka, *Korzenie plebejusza*, Warszawa 1984, s. 243.

⁶⁸ Я. Чыквін, *Сямейны партрэт крынкаўцаў з айтарам на першым плане*, [у:] Ян Чыквін, *Далёкія і блізкія, Беларускае пісьменнікі замежжа*, Беласток 1997, с. 174.

⁶⁹ S. Janowicz, *Samosiej*, Warszawa: Ludowa Spółdzielnia Wydawnicza 1981.

⁷⁰ S. Janowicz, *Srebrny jeździec*, Warszawa: Czytelnik 1984.

⁷¹ S. Janowicz, *Ściana*, Olsztyn: Pojezierze 1979.

⁷² S. Janowicz, *Białoruś, Białoruś*, Warszawa: Iskry 1987.

і па-англійску) *Miniature* (Лондан) і пераклад зборніка *Законы* на італьянскую мову (Венецыя).

На пачатку 90-ых гадоў С. Яновіч шчыра прызнаўся, што падчас аўтарскіх сустрэч з польскім чытачом узнікала пытанні, чаму ён піша па-беларуску. “Dlaczego Pan, żyjąc w Polsce i będąc jej nieprzyszywanym obywatelem, pisze nie po polsku? – takim mrozącym pytaniem zaczynały się z reguły moje spotkania z Polakami”⁷³. Пісаў жа ён, што гэта выцякае

z patriotycznego wyboru i że bardzo długo szło mi to piekielnie opornie, ale się zaważam: talent Białorusina musi służyć Białorusinom! To nie znaczy, że teoria „tworzenia w języku najpierwszym, dzieciństwa” jest czczym wymysłem, ale w moim wypadku była ona czymś wtórnym, później uświadomioną zresztą (podpowiedział mi ją niezapomniany Zbyszek Ślęczka)⁷⁴.

Незалежна ад мовы свайго твора С. Яновіч заўсёды выказваўся з перспектывы беларускага асяроддзя ў Польшчы. Малгажата Чэрмінська ў артыкуле „*Punkt widzenia*” jako kategoria antropologiczna i narracyjna w prozie niefikcjonalnej⁷⁵ якраз падкрэсліла важкасць “punktu бачання” наратара, калі аповед узнікае ў сітуацыі сутыкнення розных культурных кругоў⁷⁶.

Асоба беларускага пісьменніка, грамадзяніна Польшчы заўсёды выклікала цікавасць культурных эліт польскага і беларускага асяроддзя. С. Яновіч ахвотна выказваўся ў польскай прэсе не толькі як літаратурны крытык, але і як грамадскі дзеяч, прадстаўнік асяроддзя беларусаў Падляшша. Роберт Траба сабраў найбольш значныя тэксты крынкаўца і выдаў іх у кнізе *Ojczyść. Białoruskie ślady i znaki*⁷⁷.

⁷³ Nie znam siebie. Rozmowa z Sokratem Janowiczem, [w:] T. Zaniewska, *A dusza jest na Wschodzie*, Białystok 1993, с. 57.

⁷⁴ Тамсама, с. 51.

⁷⁵ M. Czermińska, „*Punkt widzenia*” jako kategoria antropologiczna i narracyjna w prozie niefikcjonalnej, „*Teksty Drugie*” 2003, nr 2–3, s. 12.

⁷⁶ М. Чэрмінська засцерагае, што ў яе даследчыцкім полі не знаходзяцца такія выпадкі аб якім піша Януш Кжывіцкі: J. Krzywicki, *Opowiadanie na styku kultur: przypadek afrykański*, [w:] *Praktyki opowiadania*, red. B. Owczarek, Z. Mitosek, W. Grajewski, Kraków 2001, s. 273–299.

⁷⁷ S. Janowicz, *Ojczyść. Białoruskie ślady i znaki*, Wybór i opracowanie R. Traba, Olsztyn 2002, 256 ss.

Беларус з культурнага памежжа імкнуўся стварыць беларускі нацыянальны міф на аснове спадчыны Вялікага Княства Літоўскага. С. Яновіч хацеў даказаць, што беларуская культура адрозніваецца ад заходняй, што яна адметная сама па сабе. Сапраўды, беларуская прастора была крыніцай, з якой выцякалі арыгінальныя і самабытныя культурныя плыні.

Заўважаецца, што ад другой паловы 80-ых гадоў С. Яновіч як бы “вычэрпваецца” як мастак слова, і пачынае публікаваць свае роздумы над гісторыяй ўсходніх славян. Беларускі пісьменнік Польшчы прадстаўляў суб’ектыўную ацэнку пра мінулыя падзеі і свайго пакалення ў наступных кнігах на польскай мове: кантраверсійным эсэ *Białoruś*, *Białoruś* (Warszawa, 1987), *Terra incognita: Białoruś* (Białystok, 1993), *Dolina pełna losu* (Białystok, 1993), *Z księgi Podlasia*, (Łomża, 2001). Кніга *Nasze tysiąc lat* (Białystok, 2000) з’явілася вынікам вялікага інтэрв’ю рэдактара беларускага беластоцкага штотомсячніка “Часопіс” Юркі Хмялеўскага (1963) з С. Яновічам. Кнігу *He żałuj prażytağa* (Беласток, 2002), якую Юрка Хмялеўскі назваў “не поўным запісам усіх важнейшых падзей у жыцці Яновіча”⁷⁸, напісаную па-беларуску, Яўген Кабатц пераклаў на польскую мову, а літаратурны кварталнік „Regiony” надрукаваў.

Найбольшы водгук у польскім асяроддзі выклікала кніга *Białoruś*, *Białoruś*, напісаная ў форме літаратурна-гістарычнага эсэ, ці, як сказаў Алег Латышонак⁷⁹, у форме асабістага маналогу. Погляды С. Яновіча на гісторыю Ян Максімоў назваў “культуралагічнай канцэпцыяй”, калі экскурсы пісьменніка ў мінулае мяжуюцца з лірычнымі, асабістымі адступленнямі⁸⁰.

Адносна кнігі *Białoruś*, *Białoruś* С. Яновіча выказалася шмат польскіх рэцэнзентаў: на старонках часопісаў „Białostoczczyzna”⁸¹,

⁷⁸ Ю. Хмялеўскі, *Прадмова*, [у:] С. Яновіч, *He żałuj prażytağa*, Беласток 2002, с. 6.

⁷⁹ Алег Латышонак у дыскусіі аб кніжцы Сакрата Яновіча *Беларусь*, *Беларусь* (1987), *Логіка сэрца, эмоцыя розуму*, “Ніва” 1989, № 36, 3 верасня, с. 3.

⁸⁰ Ян Максімоў у дыскусіі аб кніжцы Сакрата Яновіча *Беларусь*, *Беларусь* (1987), *Логіка сэрца, эмоцыя розуму*, “Ніва” 1989, № 36, 3 верасня, с. 4.

⁸¹ Н. Мајецкі, [rec.], „Białostoczczyzna” 1987, nr 3, s. 42.

„Literatura”⁸², „Nowe Książki”⁸³, „Slavia Orientalis”⁸⁴, „Więź”⁸⁵, „Zdanie”⁸⁶, „Res Publica”⁸⁷, „Tygodnik Kulturalny”⁸⁸ i інших⁸⁹. Аўтар выклікаў раздражненне ў польскім асяроддзі, што адбілася на ўспрыманні ўсяго яго творчага наборку і выявілася ў з’яўленні шэрагу негатыўных артыкулаў. Ян Чыквін, спасылаючыся на Казімежа Падляскага⁹⁰, адзначыў, што на аўтарскіх сустрэчах С. Яновіч “з’ядноўваў сабе палякаў, але кніжкай *Białorus*, *Białorus* адназначна перакрэсліў тыя намаганні, якія раней прыклаў”⁹¹.

Варта спаслацца тут на К. Савіцкую-Межыньскую, якая, пазнаёміўшыся з рэцэнзіямі польскіх журналістаў, адзначыла, што іх рэцэнцыя кнігі пісьменніка з Крынак ўпісваецца ў прастору каланіяльнага дыскурсу. Даследчыца падкрэсліла, што:

Towarzyszyć nam przy tym powinna świadomość, że literatura i kultura nie są obszarami niewinnymi ani neutralnymi w sensie politycznym czy historycznym, lecz uczestniczą w focaultowskim dyskursie władzy, nawet jeśli tych kwestii (politycznych, historycznych, społecznych) nie tematyzują⁹².

⁸² Z. Skrok, *Widok z przeciwległego okna*, „Literatura” 1987, nr 10, s. 73.

⁸³ P. Wróbel, *Mniejszości narodowe w Polsce – temat aktualny*, „Nowe Książki” 1987, nr 10, s. 14.

⁸⁴ M. Wydmańska-Kurlej, S. Janowicz, *Białorus, Białorus*, „Iskry”, Warszawa 1987, 189 s. [rec.:] „Slavia Orientalis” 1989 nr 1–2, s. 121–123.

⁸⁵ „Krzyk rozpaczy”. *O książce Sokrata Janowicza „Białorus, Białorus” rozmawiają Marek J. Karp i Bohdan Skaradziński*, „Więź” 1988 nr 1, s. 42–47.

⁸⁶ Z. Bauer, *Nie tak...*, „Zdanie” 1987, nr 6, s. 57.

⁸⁷ G. Borkowska, *Historia sentymalna*, „Res Publica” 1988, nr 3, s. 128.

⁸⁸ K. Kopka, *Białoruska gorączka Sokrata Janowicza*, „Tygodnik Kulturalny” 1988, nr 47, s. 13.

⁸⁹ J. Tomaszewski, *Pozostać Białorusinem*, „Polityka” 1987, nr 41, s. 8; W. Serczyk, *Zawinił czas...*, „Gazeta Współczesna” 1987, nr 91, s. 3; Z. Skrok, *Widok z przeciwległego okna*, „Literatura” 1987, nr 10, s. 73; G. Borkowska, *Historia sentymalna*, s. 128; E. Kabatc, *Białoruski koncert barokowy*, „Kobiety i Życie” 1988, nr 43, s. 15; K. Kopka, *Białoruska gorączka Sokrata Janowicza*, s. 13; *Krzyk rozpaczy. O książce Sokrata Janowicza „Białorus, Białorus” rozmawiają Marek J. Karp i Bohdan Skaradziński*, s. 44; *Logika сэрца, эмоцыя розуму*, „Ніва” 1989, № 36; M. Wydmańska-Kurlej, S. Janowicz, *Białorus, Białorus*, s. 221–223.

⁹⁰ Богдан Скарадзінскі карыстаўся псеўданімам Казімеж Падляскі.

⁹¹ *Logika сэрца, эмоцыя розуму*, с. 3.

⁹² K. Sawicka-Mierzyńska, *Polskie recenzje twórczości Sokrata Janowicza jako przeświadczenie spotkania kolonialnego*, [w:] *Sokrat Janowicz pisarz transgraniczny*, s. 180.

Некаторыя аўтары артыкулаў дайшлі нават да таго, што аспрэчвалі моўныя беларускія кампетэнцыі С. Яновіча і дыплом паланістыкі Варшаўскага ўніверсітэта. Відавочна, словы пісьменніка, што “białoruska prawda nie wszędzie przystaje do polskiej”⁹³, аказаліся актуальнымі. Сапраўды, маем тут справу з пацвярджэннем віктымізацыі, значыць, працэсу, калі С. Яновіч за свае погляды становіцца ахвярай шматлікіх нападак з польскага боку.

Галоўным апанентам публікацыі *Białorus, Białorus* С. Яновіча быў Богдан Скарадзінскі. У артыкуле „*Krzyk rozpaczy*”. *O książce Sokrata Janowicza „Białorus, Białorus” rozmawiają Marek J. Karp i Bohdan Skaradziński* апошні з суразмоўцаў закінуў С. Яновічу, што ён пачаў са спрэчкі, напоўненай інвектывамі, якія зняважылі адрасата твора. Аўтар кнігі, напісанай “ku pozyskaniu serc polskich, by sprafrazować Sienkiewicza”⁹⁴, ва ўступе, па-грубіянску, загадзя выказвае сваю прадузятасць, меркаванне адносна адсутнасці адукацыі ў польскамоўнага чытача ў гэтай галіне. Б. Скарадзінскі, абураны не толькі гэтымі словамі С. Яновіча, сцвердзіў, што насуперак запэўніванням аўтара *Białorusi, Białorusi*, нібы эсэ адрасавана палякам, ён напісаў яго перш для сябе самога.

У *Дзённіках* С. Яновіч выказвае эмацыянальныя адносіны да негатыўных рэцэнзій на яго *Białorus, Białorus*. Большасць крытычных выказванняў адносна яго кніг пісьменнік суправаджае абразлівымі каментарыямі наконт іх аўтараў. Публікацыі Багдана Скарадзінскага, Марка Карпа, Анджэя Сэрчыка і іншых С. Яновіч успрымае не толькі як атаку на яго асобу, але ўвогуле як погляд на беларусаў⁹⁵. Думкі, разважанні аўтара кнігі *Białorusini, Litwini, Ukraińcy – nasi wrogowie czy bracia?*⁹⁶ С. Яновіч называе рэвізіянізмам, які не можа прывесці да супрацоўніцтва паміж двума этнасамі.

⁹³ S. Janowicz, *Ojczyść. Białoruskie ślady i znaki*, s. 183.

⁹⁴ S. Janowicz, *Białorus, Białorus*, Białystok 1987, s. 144.

⁹⁵ С. Яновіч, *Дзённікі: 1987–1995*, Беласток 1997, с. 27.

⁹⁶ B. Skaradziński, *Białorusini, Litwini, Ukraińcy – nasi wrogowie czy bracia?*, Białystok 1990.

К. Савіцка-Межыньска бярэ ў абарону С. Яновіча перад Багданам Скарадзінскім, які ў размове з Маркам Карпам прызнае натуральнай сітуацыю, калі размова па-беларуску – гэта прычына для сораму:

Mamy tu też do czynienia z potwierdzeniem stereotypu wiktymistycznego (obowiązującego zresztą także jako jeden z elementów białoruskiej autonarracji): posługiwanie się rodzimym językiem ma się wiązać z poniesieniem ofiary, jest rodzajem poświęcenia (...) ⁹⁷.

На заканчэнне разваг над крытычнымі рэцэнзіямі кнігі *Białoruś, Białoruś*, падсумоўваючы сказанае, можна спаслацца на словы К. Савіцкай-Межыньскай, што стаўленне польскіх даследчыкаў і публіцыстаў да перажыванняў пісьменнікаў нацыянальных меншасцяў сведчыць

jak bardzo wszyscy byliśmy i jesteśmy nadal uwikłani w pewną opowieść o nas samych, naszych relacjach z Innymi i naszej przeszłości. Opowieść, która jeszcze do niedawna wydawała się nam tak niewinna i „obiektywna”, że aż stawała się przezroczyista. Jeden z języków, jaki możemy dziś rozpoznać w tej opowieści, to dyskurs kolonialny ⁹⁸.

Зразумела, гістарычныя кантэксты спрычыніліся да моўнай асіміляцыі беларускага насельніцтва Падляшша, таму і пісьменнік у публіцыстычных творах выказваўся найперш на польскай мове. З эсэістычных твораў С. Яновіча толькі два – узгаданая ўжо кніга *Не жаль пражытага і Пад знакамі Арла ў Пагоні* (Крынікі, 2003) – адрасаваны да беларускамоўнага чытача.

У 2014 годзе ва выдавецтве ўніверсітэту ў Беластоку “Trans Humana” выйшла кніга *Sokrat Janowicz – pisarz transgraniczny. Studia, wspomnienia, materiały* ⁹⁹. Літаратуразнаўцы Данута Завадзка, Катажына Савіцка-Межыньска, Гражына Харытониук-Міхей, якія займаюцца даследаваннем падляскай літаратуры, у тым і творчасцю беларусаў Польшчы, запрасілі да супрацоўніцтва даследчыкаў з іншых навуко-

⁹⁷ K. Sawicka-Mierzyńska, *Polskie recenzje twórczości Sokrata Janowicza jako przestrzeń spotkania kolonialnego*, [w:] *Sokrat Janowicz pisarz transgraniczny*, s. 182.

⁹⁸ Тамсама, с. 194.

⁹⁹ *Sokrat Janowicz – pisarz transgraniczny. Studia, wspomnienia, materiały*, red. G. Charytoniuk-Michiej, K. Sawicka-Mierzyńska, D. Zawadzka, Białystok 2014.

вых устаноў, якія са сваёй перспектывы глянулі на нарбак С. Яновіча. Сярод яе аўтараў, апрача ўжо ўзгадваемых, можна назваць: Эльжбету Кононьчук¹⁰⁰, Эльжбету Рыбіцку¹⁰¹, Дануту Завадзку¹⁰². У адной з рэцэнзій на гэту кнігу адзначаецца, што з шэрагу матэрыялаў, напісаных з пашанай і любоўю да С. Яновіча, “выразна выдзяляецца аналітычны артыкул прафесара Дарыюша Кулены – вылучаецца сваёй сістэматычнасцю выкладу, грунтоўнай доказнасцю канцэпцыі ‘Аднаго Тэксту’”¹⁰³.

Спецыфіка літаратуры беларусаў Падляшша, яе нацыянальная ідэнтычнасць абумоўлена памежным становішчам іх “малой айчыны”. Катажына Савіцка-Межыньска, падобна як большасць даследчыкаў-рэгіяналістаў¹⁰⁴, пераканана, што ў польскую літаратуру варта ўключыць і літаратуры створаныя на розных мовах, дыялектах у розных рэгіёнах дзяржавы, у тым ліку і творчасць “белавежцаў”. Сыходзячы з такой перспектывы, даследчыца, спасылаючыся на ўспрыняцце “слёнскай літаратуры”, прапанаванае Яцкам Лышчынай¹⁰⁵, залічвае ў “падляшскую літаратуру” і творчасць С. Яновіча. У манаграфіі *Poruszyć miejsce. Obraz Białegostoku w twórczości Sokrata Janowicza*

¹⁰⁰ E. Kończuk, *Poetyka miasta. Białystok Sokrata Janowicza*, [w:] *Sokrat Janowicz. Pisarz transgraniczny. Studia. Wspomnienia. Materiały*, (red.) G. Charytoniuk-Michiej, E. Dąbrowicz, K. Sawicka-Mierzyńska, D. Zawadzka, Białystok 2014, s. 133–147.

¹⁰¹ E. Rybicka, „Prześlona rewolucja” na peryferiach. Przypadek Sokrata Janowicza, [w:] *Sokrat Janowicz: pisarz transgraniczny. Studia, wspomnienia, materiały*, G. Charytoniuk-Michiej, K. Sawicka-Mierzyńska, D. Zawadzka (red.), Białystok 2014, s. 49–57.

¹⁰² D. Zawadzka, *Rafa regionu. O przemianach pamięci w literaturze pogranicza polsko-białoruskiego*, [w:] *Nowy regionalizm w badaniach literackich. Badawczy rekonesans i zarys perspektyw*, M. Mikołajczak, E. Rybicka (red.), Kraków 2012, s. 263–279; D. Zawadzka, *Wynajdywanie tradycji – uwagi o pisarstwie historycznym Sokrata Janowicza*, [w:] *Sokrat Janowicz. Pisarz transgraniczny. Studia. Wspomnienia. Materiały*, G. Charytoniuk-Michiej, E. Dąbrowicz, K. Sawicka-Mierzyńska, D. Zawadzka (red.), Białystok 2014, s. 97–112.

¹⁰³ Рэцэнзія, *Sokrat Janowicz – pisarz transgraniczny. Studia, wspomnienia, materiały*, red. G. Charytoniuk-Michiej, K. Sawicka-Mierzyńska, D. Zawadzka, Białystok 2014, 520 с., “Тэрмапілы” 2015, № 19, с. 323.

¹⁰⁴ Гл. больш: *Nowy regionalizm w badaniach literackich. Badawczy rekonesans i zarys perspektyw*, red. M. Mikołajczak, E. Rybicka, Kraków 2012; *Region a tożsamości transgraniczne. Literatura. Miejsca. Translokacje*, red. D. Zawadzka, M. Mikołajczak, K. Sawicka-Mierzyńska, Kraków 2016; *Regionalizm literacki – historia i pamięć*, red. Z. Chojnowski, E. Rybicka, Kraków 2017; і іншыя.

¹⁰⁵ J. Lyszczyna, *Czy istnieje literatura śląska?*, „Fabryka Silesia” 2012, nr 1, <https://www.fabrykasilesia.pl/numer/wybrany-tekst/jacek-lyszczyna-czy-istnieje-literatura-slaska,3,18.html> [дата доступу: 30.07.2020].

*i Ignacego Karłowicza*¹⁰⁶ К. Савіцка-Межыньска разглядае творчасць пісьменніка толькі ў кантэксце польскай традыцыі, абыходзячы відавочную ўкаранёнасць аўтара ў беларускую культурна-гістарычную глебу.

Адлюстраваная ў творчасці крынкаўца беларуская тутэйшасць, засяроджанасць на сваім, на сваёй культуры – сведчанне моцнага абарончага імунітэта супраць непазбежнага асіміляцыйнага працэсу, разбурэння нацыянальнай ідэнтычнасці беларускіх аўтахтонаў Падляшша.

С. Яновіч сваім індывідуальным спосабам апаведу, часта кантраверсійным у публіцыстыцы, спрычыніўся да зацікаўленасці польскіх даследчыкаў, асабліва польскіх даследчыкаў-рэгіяналістаў, не толькі яго асобай, творчасцю, але і “беларускай справай”. “Менавіта такім яго любілі, цанілі, чакалі сустрэчы з ім, любілі паслухаць, што ён скажа. Чакалі сустрэчы найперш з асобаю, Чалавекам!”¹⁰⁷ У крытычным і чытацкім успрыманні С. Яновіч аказаўся пісьменнікам дзейным, непахісным, а рэцэпцыю яго творчасці вызначаюць дыскусіі, што працягваюцца да сённяшняга дня.

LITERATURA

Bauer Z., *Nie tak...*, „Zdanie” 1987, nr 6, s. 57.

Bereza H., *Na pograniczu*, „Tygodnik Kulturalny” 1973, nr 40, s. 4.

Bryl J., *Witraże*, Wybór i przekład Sokrat Janowicz, Warszawa 1979

Нмалеўскі Ёрка, *Pradmoва*, [u:] S. Яновіч, *Ne žal’pražytaga*, Беласток 2002 [Ю. Хмялеўскі, *Прадмова*, [y:] С. Яновіч, *Не жал’пражытага*, Беласток 2002, с. 5–6].

Czermińska M., „*Punkt widzenia*” jako kategoria antropologiczna i narracyjna w prozie *niefikcjonalnej*, „Teksty Drugie” 2003, nr 2–3, s. 12.

Ўыквін А., *Самейны партрэт крынкаўцаў заўтарам на першым плане*, [u:] А. Ўыквін, *Dalėkai i blizki, Belaruski pis'menniki zamežža*, Беласток 1997, s. 166–183 [Я. Чыквін, *Сямейны партрэт крынкаўцаў з аўтарам на першым плане*,

¹⁰⁶ K. Sawicka-Mierzyńska, *Poruszyć miejsce. Obraz Białegostoku w twórczości Sokrata Janowicza i Ignacego Karłowicza*, Białystok 2018.

¹⁰⁷ Тамсама, с. 322.

- [у:] Я. Чыквін, *Далёкія і блізкія, Беларуская пісьменнікі замежжжа*, Беласток 1997, с. 166–183].
- Janowicz S., *Aluzja, Dzieci z Harkawicz, Moja przystań, Myśl – to nie koń, Zamyślenie w podróży, Żonie*, тл. Anna Sobecka, „Integracje” 1981, nr 11, s. 71.
- Janowicz S., *Białoruś, Białoruś*, Białystok 1987.
- Janowicz S., *Bławatek*, тл. Jan Huszcza; *Chutor, Ona i ja, Wielkanoc 1971*, тл. Jerzy Litwiniuk; *Pomnik*, тл. Maciej Józef Kononowicz, „Argumenty” 1972, nr 23, s. 8.
- Janowicz S., *Bławatek*, тл. Jan Huszcza; *Krzykacz*, тл. Wiktor Woroszyński; *Odpust*, тл. Jerzy Litwiniuk, „Chłopska Droga” 1972, nr 41, s. 8;
- Janowicz S., *Bojaźń*, тл. Jan Czopik, „Zwierciadło” 1983, nr 29, s. 11.
- Janowicz S., *Boże Narodzenie w Krynkach*, тл. Jerzy Plutowicz, „Tygodnik Kulturalny” 1979, nr 45, s. 8.
- Janowicz S., *Budujemy się*, тл. Jerzy Plutowicz, „Kultura” 1988, nr 45.
- Janowicz S., *Cierpki smak*, тл. Zygmunt Trziszka, „Magazyn Kulturalny” 1981, nr 3, s. 47–48.
- Janowicz S., *Dalsze życie Mańki i jej śmierć (Prolog. Epilog). Odyseja półmieszczanina. Święta 1945 roku. Złodziej i chłopiec*, тл. Jerzy Litwiniuk, „Argumenty” 1969, nr 27, s. 8.
- Janowicz S., *Do Grzybowszczyzny, Odpust, Ranek*, тл. Jan Czopik, „Nadodrże” 1977, nr 12, s. 7.
- Janowicz S., *Dom, Filozof, Imieniny, Lęk, Trzecia pora, U matki, Życie Ani*, тл. Małgorzata Leczycka, „Magazyn Rodzinny” 1974, nr 35, s. 29–31.
- Janowicz S., *Do mojego syna*, тл. Leszek Kożuszek, *Na urlopie*, тл. Wiktor Rudczyk, *Odwiedziny, Sen*, тл. Edward Redliński, „Kontrasty” 1968, nr 4, s. 26.
- Janowicz S., *Drobiazg*, тл. Jerzy Litwiniuk, „Tygodnik Kulturalny” 1974, nr 35, s. 10.
- Janowicz S., *Dyrektor, Miasto, W izbie wytrzeźwień*, тл. Wiktor Woroszyński, „Tygodnik Kulturalny” 1972, nr 21, s. 7.
- Ānovič Sakrat, *Dzënniki: 1987–1995*, Belastok 1997 [С. Яновіч, *Дзённікі: 1987–1995*, Беласток 1997, с. 27].
- Janowicz S., *Anastas*, тл. Jerzy Plutowicz, „Życie Literackie” 1978, nr 4.
- Janowicz S., *Dzieci z Harkawicz, Jak zmarnować swoje życie (dwa sposoby). Rozmowa Współczesnego z Chorym*, тл. Anna Sobecka, „Odra” 1980, nr 9, s. 57–62.
- Janowicz S., *Elegia porzuconego gniazda, Wieczera wigilijna w Grabówce*, тл. Jan Leończuk, „Dyskusja” 1986, nr 3.
- Janowicz S., *Filozof, Rozmowa z nieznaną, Sen biurokraty, Szept usłyszany całkiem przypadkowo*, тл. Anna Sobecka, „Literatura” 1979, nr 18, s. 10.

- Janowicz S., *Grządki*, tł. Jan Huszcza, „Odgłosy” 1969, nr 25.
- Janowicz S., *Handlarzowi sumieniem; Wiersz prozą; Rozczarowanie; Nadzieja; Bojaźń; Wyrzeczenie się; Szczęście*, tł. Edward Jaroszewicz, [w:] *Kształty myśli. Almanach poezji*, pod red. J. Czykwina i E. Jaroszewicza, Białystok 1966, s. 30, 32, 36, 38, 40, 42.
- Janowicz S., *Jak Krynki Sokółkę obuły*, tł. Jerzy Litwiniuk; Pan Karol, *Syneczek do szkół pojechał*, tł. Wiktor Woroszyński, „Gromada Rolnik Polski” 1972, nr 73, s. 6.
- Janowicz S., *Jak się bosi but obłowił, Rozmyślanie*, tł. Jerzy Plutowicz, „Tygodnik Podlaski” 1990, nr 3.
- Janowicz S., *Jak z Michałkiem kradliśmy drzewo, Pamięć*, tł. Wiktor Woroszyński, „Litery” 1973, nr 5, s. 15, 17.
- Janowicz S., *Jeden raz na Grabarce, Świąteczny dzień 1945 roku*, tł. Leszek Koższuko, *Noc poślubna, Wesele*, tł. Edward Redliński, „Kontrasty” 1970, nr 4, s. 8–9.
- Janowicz S., *Kariera, Powrót z Augustowa*, tł. Zbigniew Nasiadko, „Profile” 1980, nr 3, s. 23.
- Janowicz S., *Klucz*, tł. Jerzy Plutowicz, „Argumenty” 1980, nr 27, s. 6.
- Janowicz S., *Klucz, Sad mojej matki, W Krynkach, Żywiota*, tł. Zygmunt Trziszka, „Tygodnik Kulturalny” 1981, nr 14, s. 8.
- Janowicz S., *Krótkie prozy*, tł. Zygmunt Trziszka, „Tygodnik Kulturalny” 1982, nr 29, s. 14–15.
- Janowicz S., *Lipiec 1971 roku w Warszawie, Przypadkowa rozmowa*, tł. Jerzy Plutowicz, „Tygodnik Kulturalny” 1977, nr 50, s. 9.
- Janowicz S., *Listy do taty, Modlitwa, Mogiły, Oczekiwanie*, „Pomerania” 1994, nr 4.
- Janowicz S., *Małe dni*, tł. Jerzy Plutowicz, Anna Sobocka, Jan Leończuk, Zbigniew Nasiadko, Małgorzata Leczycka, Jerzy Litwiniuk, Warszawa 1981, ss. 186.
- Janowicz S., *Mama wybrała się do lekarza. Świekra pisze*, tł. Maciej Józef Kononowicz; *Syneczek do szkół pojechał*, tł. Wiktor Woroszyński, „Chłopska Droga” 1974, nr 85, s. 9;
- Janowicz S., *Miniatury literackie* [z tego cyklu:] *Dlaczego? Do Grzybowszczyzny, Dróżka, Listy do taty, Najwyższe piękno, Suprun, Z daleka lepiej widać, Zagony*, tł. Jan Czopik, „Profile” 1978, nr 9, s. 25–26;
- Janowicz S., *Miniatury literackie* [z tego cyklu:] *Dlaczego? Handlarzowi sumieniem*, tł. Jan Czopik, „Gazeta Współczesna” 1978, nr 69, s. 6.
- Janowicz S., *Modlitwa, Oczekiwanie, Pewnego dnia, Powroty do Krynek, Żdźbło żyta*, tł. Jan Czopik, „Nadodrze” 1978, nr 3, s. 7.

- Janowicz S., *Moja przystań, Na dawnej Sosnowej, Na pogrzeb, Przemówienie na zebraniu oszustów, Przerwana rozmowa*, tł. Anna Sobecka, „Opole” 1978, nr 11, s. 16–17.
- Janowicz S., *Nadzieja*, tł. Leszek Kożuszko, „Gazeta Białostocka” 1969, nr 157.
- Janowicz S., *Na ganku*, tł. Jerzy Plutowicz, „Kurier Poranny” 1990.
- Janowicz S., *Nieskończona rozmowa*, tł. Zygmunt Trziszka, „Fakty” 1979, nr 32, s. 6.
- Janowicz S., *Pan Karol, W izbie wytrzeźwień*, tł. Wiktor Woroszyński; *Złodzieje i chłopiec*, tł. Jerzy Litwiniuk, „Wiedza i Życie” 1974, nr 3, s. 88–89.
- Janowicz S., *Pewnego dnia, Spotkanie*, „Sigma” 1977/78, nr 2, s. 16.
- Janowicz S., *Poranek, Targ, Wypadek*, tł. Edward Redliński, „Życie Literackie” 1968, nr 3, s. 6.
- Janowicz S., *Proza autobiograficzna*, [w:] Zygmunt Trziszka, *Korzenie plebejusza*, Warszawa 1984, s. 243.
- Janowicz S., *Ranek, Nieszczęśliwy wypadek*, tł. Jan Czopik, „Warmia i Mazury” 1978, nr 2, s. 16.
- Janowicz S., *Rozmowa z matką, Wieczera wigilijna w Grabówce*, tł. Jan Leończuk, „Warmia i Mazury” 1978, nr 10.
- Janowicz S., *Samosiej*, Warszawa 1981.
- Janowicz S., *Samosiej* (fragm.), tł. Jerzy Plutowicz, „Warmia i Mazury” 1979, nr 6, s. 8–9;
- Janowicz S., *Srebrny jeździec*, Warszawa 1984.
- Janowicz S., *Ściana*, Olsztyn 1979.
- Janowicz S., *Sny*, tł. Jan Leończuk, *Ojczyść, Kosiarz, Odpust, Najwyższe piękno, Listy do taty, Gościniec, Wierzę, Odrzucenie, Modlitwa*, tł. Jan Czopik, *Brzózka za oknem, Miasto, Za Jarosówką, Nocleg*, tł. Wiktor Woroszyński, *Odwiedziny*, tł. Edward Redliński, *Mogily*, tł. Jerzy Litwiniuk, *Do mojego syna*, tł. Leszek Kożuszko, „Gościniec” 1992, s. 264–287
- Janowicz S., *Suprun*, tł. Tadeusz Dżugaj, „Nowa Wieś” 1980, nr 32, s. 12–13.
- Janowicz S., *Suprun*, tł. Jan Czopik, „Warmia i Mazury” 1977, nr 2, s. 16.
- Janowicz S., *Synowi*, tł. Aleksy Kazberuk, „Zarzewie” 1964, nr 46, s. 13.
- Janowicz S., *Świt, Sny*, tł. Jan Leończuk, „Debiuty Dyskusji – Dyskusja” 1988, nr 2.
- Janowicz S., *Tania*, tł. Anna Sobecka, „Regiony” 1980, nr 1, s. 96–126.
- Janowicz S., *Trzecia pora*, Białystok 1983, ss. 233.
- Janowicz S., *W drodze*, tł. Wiktor Woroszyński, „Kamena” 1972, nr 18, s. 4.

- Janowicz S., *Wesele na drugi dzień świąt*, tł. Jerzy Litwiniuk, „Warmia i Mazury” 1979, nr 10, s. 30–31.
- Janowicz W., *Wesele w drugi dzień świąt*, tł. Jerzy Litwiniuk, „Chłopska Droga” 1975, nr 4, s. 9; *Nadzieja, U matki, Spotkanie, Powroty do Krynek*, tł. Jan Czopik, *Odwiedziny*, tł. Edward Redliński, *Boże Narodzenie w Krynkach*, tł. Jerzy Plutowicz, *Do mojego syna*, tł. Leszek Kożuszek, *Wiocha – bogini zawstydzienia*, tł. Maciej Józef Kononowicz, *Wigilia w Grabówce*, tł. Zbigniew Nasiadko, „Chłopska Droga” 1986, nr 51/52.
- Janowicz S., *Wielkie miasto Białystok*, (fragm.), tł. Jerzy Litwiniuk, „Białostocki Informator Kulturalny” 1974, nr 3.
- Janowicz S., *Wielkie miasto Białystok*, (fragm.), tł. Tadeusz Dżugaj; *Wiocha – bogini zawstydzienia*, tł. Maciej Józef Kononowicz, „Zarzewie” 1974, nr 14, s. 18–19.
- Janowicz S., *Wielkie miasto Białystok*, red. J. Litwiniuk, przekł. Dżugaj T., Huszcza J., Kononowicz M.J., Kożuszek L., Litwiniuk J., Redliński E., Rudczyk W., Woroszyński W., Warszawa: Iskry 1973, ss. 180.
- Janowicz S., *Wiersz prozą*, „Nasz Klub” 1967, nr 6.
- Janowicz S., *W matczynym sadzie, Dom rodzinny, Koniec lata, W miasteczku, Zautek, Na ganku, Lalik, Szwajka i reszta, Upadek Biadocika, Pogorzelsko, Epilog Frontowy, Opas*, tł. Jerzy Plutowicz, „Miesięcznik Literacki” 1988, nr 4, s. 20–32.
- Janowicz S., *W miasteczku*, tł. Florian Nieuważny, „Poezja” 1987, nr 9.
- Janowicz S., *Zaduma, Jak się bosy but obłowił, Reminiscencje*, tł. Wiktor Woroszyński, „Więź” 1988, nr 1, s. 33–37.
- Janowicz S., *Zamyślenie w podróży, Moja przestrzeń*, tł. Anna Sobecka, „Integracje” 1993, cz. 29, s. 86.
- Janowicz S., *Zapomnieliska*, Autoryzowany przekład z białoruskiego Jana Czopika, Wrocław 1978, ss. 71.
- Jestem częścią żywej Białorusi. Rozmowa z Tadeuszem Konwickim*, [w:] T. Zaniewska, *A dusza jest na Wschodzie*, Białystok 1993, s. 11–21.
- Karpiuk A., *Raj w Wierszalinie czyli przypadki Eliasza*, Białystok 1993.
- „*Krzyk rozpaczy*”. *O książce Sokrata Janowicza „Białoruś, Białoruś” rozmawiają Marek J. Karp i Bohdan Skaradziński*, „Więź” 1988 nr 1, s. 42–47.
- Konończuk E., *Poetyka miasta. Białystok Sokrata Janowicza*, [w:] *Sokrat Janowicz. Pisarz transgraniczny. Studia. Wspomnienia. Materiały*, red. G. Charytoniuk-Michiej, E. Dąbrowicz, K. Sawicka-Mierzyńska, D. Zawadzka, Białystok 2014, s. 133–147.
- Krzywicki J., *Opowiadanie na styku kultur: przypadek afrykański*, [w:] *Praktyki opowiadania*, red. B. Owczarek, Z. Mitosek, W. Grajewski, Kraków 2001, s. 273–299.

- Kulesza D., *To, co najważniejsze. Nie tylko o literackich przewagach Sokrata Janowicza*, [w:] *Sokrat Janowicz. Pisarz transgraniczny. Studia. Wspomnienia. Materiały*, pod red. G. Charytoniuk-Michej, E. Dąbrowicz, K. Sawickiej-Mierzyńskiej, D. Zawadzkiej, Białystok 2014, s. 59–84.
- Kurowicki J., *Świat jak mała wioska*, [w:] S. Janowicz, *Zapomnieliska. Miniatury liryczne*. Autoryzowany przekład z białoruskiego Jana Czopika, Wrocław 1978, s. 5–11.
- Logika sërca, èmocyâ rozumu*, “Niva” 1989, № 36, 3 verasnâ, s. 3–5 [*Логіка сэрца, эмоцыя розуму*, “Ніва” 1989, № 36, 3 верасня, с. 3–5].
- Lyszczyna J., *Czy istnieje literatura śląska?*, „Fabryka Silesia” 2012, nr 1, <https://www.fabrykasilesia.pl/numer/wybrany-tekst/jacek-lyszczyna-czy-istnieje-literatura-slaska,3,18.html> [дата доступу: 30.07.2020].
- Majecki H., [rec.], „Białostoczczyzna” 1987, nr 3, s. 42.
- Mel’nikava Anžëla, *Kancèptualizacyâ nacyânal’naga ŭ belaruskaj proze peršaj trèci HH stagoddzâ*. Aŭtarëferat dysertacyi na atrymanne vučonaj stupeni doktora filalagichnyh navuk pa specyâl’nasci 10.01.01. – belarускаâ litaratura, Minsk 2017 [A. Мельнікава, *Канцэптуалізацыя нацыянальнага ў беларускай прозе першай трэці ХХ стагоддзя*. Аўтарэферат дысертацыі на атрыманне вучонай ступені доктара філалагічных навук па спецыяльнасці 10.01.01. – беларуская літаратура, Мінск 2017]
- Nie jestem purystą. Rozmowa z Jerzym Litwiniukiem*, [w:] T. Zaniewska, *A dusza jest na Wschodzie*, Białystok 1993, s. 113–117.
- Nie znam siebie. Rozmowa z Sokratem Janowiczem*, [w:] T. Zaniewska, *A dusza jest na Wschodzie*, Białystok 1993, s. 41–51.
- Nowy regionalizm w badaniach literackich. Badawczy rekonesans i zarys perspektyw*, red. Małgorzata Mikołajczak, Elżbieta Rybicka, Kraków 2012.
- Pragnę wierzyć, że to sytuacja przejściowa. Rozmowa z Wiktorem Woroszylskim*, [w:] T. Zaniewska, *A dusza jest na Wschodzie*, Białystok 1993, s. 79–81.
- Region a tożsamości transgraniczne. Literatura. Miejsca. Translokacje*, red. D. Zawadzka, M. Mikołajczak, K. Sawicka-Mierzyńska, Kraków 2016.
- Regionalizm literacki – historia i pamięć*, red. Z. Chojnowski, E. Rybicka, Kraków 2017.
- Rybicka E., „Prześniona rewolucja” na peryferiach. *Przypadek Sokrata Janowicza*, [w:] *Sokrat Janowicz: pisarz transgraniczny. Studia, wspomnienia, materiały*, G. Charytoniuk-Michej, K. Sawicka-Mierzyńska, D. Zawadzka (red.), Białystok 2014, s. 49–57.
- Sawicka-Mierzyńska K., *Polskie recenzje twórczości Sokrata Janowicza jako przestrzeń spotkania kolonialnego*, [w:] *Sokrat Janowicz pisarz transgraniczny*,

- Studia, wspomnienia, materiały*, red. G. Charytoniuk-Michiej, K. Sawicka-Mierzyńska, D. Zawadzka, Białystok 2014, s. 179–184.
- Sawicka-Mierzyńska K., *Poruszyć miejsce. Obraz Białegostoku w twórczości Sokrata Janowicza i Ignacego Karpowicza*, Białystok 2018.
- Skaradziński B., *Białorusini, Litwini, Ukraińcy – nasi wrogowie czy bracia?*, Białystok 1990.
- Skrok Z., *Widok z przeciwległego okna*, „Literatura” 1987, nr 10, s. 73.
- Smaszcz W., *Scalanie pamięci*, [w:] S. Janowicz, *Trzecia pora*, Białystok 1983, s. 7–20.
- Sokrat Janowicz – pisarz transgraniczny. Studia, wspomnienia, materiały*, red. G. Charytoniuk-Michiej, K. Sawicka-Mierzyńska, D. Zawadzka, Białystok 2014.
- Tyčko G., *Žurbotny samotnik pad zorkaj kalâdnaj*, [u:] S. Ánovič, *Zapisy veku*, Białystok 1999, s. 86–95 [Тычко Г., *Журботны самотнік пад зоркай каляднай*, [y:] С. Яновіч, *Запісы веку*, Беласток 1999, с. 86–95].
- Uczuciowo Białorusi nigdy nie zdradziłem. Rozmowa z Eugeniuszem Kabatcem*, [w:] T. Zaniewska, *A dusza jest na Wschodzie*, Białystok 1993, s. 37–39.
- Wróbel P., *Mniejszości narodowe w Polsce – temat aktualny*, „Nowe Książki” 1987, nr 10, s. 14.
- Wydmańska-Kurlej M., S. Janowicz, *Białoruś, Białoruś*, „Iskry”, Warszawa 1987, 189 s., [rec.:] „Slavia Orientalis” 1989, nr 1–2, s. 121–123.
- Zawadzka D., *Rafa regionu. O przemianach pamięci w literaturze pogranicza polsko-białoruskiego*, [w:] *Nowy regionalizm w badaniach literackich. Badawczy rekonensans i zarys perspektyw*, M. Mikołajczak, E. Rybicka (red.), Kraków 2012, s. 263–279.
- Zawadzka D., *Wynajdywanie tradycji – uwagi o pisarstwie historycznym Sokrata Janowicza*, [w:] *Sokrat Janowicz. Pisarz transgraniczny. Studia. Wspomnienia. Materiały*, G. Charytoniuk-Michej, E. Dąbrowicz, K. Sawicka-Mierzyńska, D. Zawadzka (red.), Białystok 2014, s. 97–112.

SUMMARY

RECEPTION OF SOKRAT JANOWICZ'S WORKS IN POLAND

The article focuses on the reception of the literature of the Belarusian writer living in Poland, Sokrat Janowicz. His works, like many foreign-language authors, are perceived by the Polish reader only on the basis of translations. Janowicz's translated books do not have their equivalents in the original, they are a selection

of works from the author's volume. On the basis of the published collections, the writer was admitted to the Association of Polish Writers, and his prose was included in the canon of Polish literature. The situation in which translations show only a certain aspect of the author's work causes problems with its reception and analysis. An example of this is including Janowicz in the so-called peasant trend. The rural reality presented in the works as the sociological living conditions of Belarusians in Poland is not the main subject of this writer's literature. In his works, Janowicz shows the interesting inner world of a man who tries to understand his existence on the borderland of cultures. He emphasizes the importance of the native tradition, the "language of childhood".

Keywords: Sokrat Janowicz, reception, translations, borderland, Belorussian literature of Poland.